

KERTINĖ PARAŠTĖ

Ir kitas požiūris į žydų-lietuvių santykius

Vasarai baigiantis kartu su čia spausdinamomis nuotraukomis iš Rochel Berman (Berman Associates, New York) gavome šią žinutę, pavadintą „Išlikusieji iš holokosto priima savo lietuvių krikščionius gelbėtojus“ su citata iš Talmudo: „Tas, kuris išgelbsti vieną vienintelę gyvybę, padaro tai, kas būtų išgelbėti visą pasaulį“. Rašoma, kad 1943 metų žiemą, kada Vokietijos naciai savo terora skleidė po visą Europą, Lietuvoje naujavedžiai Nathan ir Sima Katz iš Šiaulių, pabėgo iš gheto kartu su Nathan tėvu Aaron, teta ir dėde, Izaoku ir Rachele Remen, ir jų sūnum Perry bei jo žmona Reva. Gelbėjami vieno lietuvių draugo, visi buvo nuvežti ir priglausti vienos lietuvių šeimos — Žilevičių ūkyje. Budami dori žmonės, Žilevičių šeimos nariai mielaširdingai ir drąsiai slėpė šių septynių žydų būrelį, pirmiausia požeminėje slėptuvėje, vėliau už slaptos sienos visus metus, kol 1944 me-

tais vokiečiai atsitraukė. Situacija Žilevičių šeima maitino jų slepiamuosius ir pakartojamai savo gyvybes statė pavojun (žydus slėpti buvo baudžiama mirtim Lietuvos okupacijos metu), kad naciai nesurastų slepiamųjų.

Šiandien Nathan, Sima ir jų pusbrolis Perry tebėra gyvi. Tarp Žilevičių — Stasė, Albinas ir vienas brolis yra išlikę. Stasė ir Albinas keliavo į Ameriką įgalino Nathan Katz. Rugpjūčio 26 dieną lietuviai atvyko British Airways skrydžiu į Kenedį aerouostą New York'e. Jūs pasitikite gausios Katz ir Remen šeimos. Rebecca Levy, Katz dukraitė, juos apdovanojo geležimis. Rugpjūčio 29 dieną ir rugsėjo 5 dieną Katz dukterys savo namuose suruošė pietus pagerbti jų tėvų gelbėtojus. Buvo suplanuota svečiams parodyti New York'ą. Rugsėjo 7 dieną Rebecca Levy šventė savo

(Nukelta į 4 psl.)

Sima Katz (kairėje) apkabina savo lietuvių katalikų gelbėtoją Stasę Brazauskienę Kennedy aerouoste, New York'e. 1943 metų žiemą, kai Vokietijos nacių tironija ir žydų persekiojimas plito po Europą, Stasė Brazauskienė ir jos šeima suteikė Katz šeimai prieglaudą savo ūkyje. Stasė ir jos brolis Albinas Žilevičius dvi savaites svečiavosi pas Katz šeimą, dalyvaudami Simos Katz anukės Rebecca Levy Bat Mitzvah šventėje.

Albinas Žilevičius (kairėje), jo sesuo Stasė Brazauskienė, lietuviai katalikai pirmą kartą atsilankę Amerikoje, kartu su Sima Katz ir Perry Remin (sėdintiu vežimoje kėdėje) Kennedy aerouoste, New York'e. Žilevičių šeima 1943 metais priglaudė Katz ir Remin šeimas savo ūkyje Lietuvoje ir taip išgelbėjo juos nuo Vokietijos nacių okupantų skirtos žydams žuties.

Keliaujanti Mažvydiana Šiaurės Amerikoje

Bendras Lietuvos ir Amerikos
lietuvių kultūrinis projektas

AUŠRA VELICKAITĖ

Tukstantis devyni šimtai devyniasdešimt septintieji, kuriuos Lietuvos Respublikos Seimas paskelbė lietuviškos knygos metais, regis, žymi oficialaus ir programinio Lietuvos bei Jungtinės Amerikos Valstybės gyvenančių lietuvių kultūrinio bendradarbiavimo pradžią. Tokia pat rezoliucija buvo priimta ir JAV Lietuvių bendruomenės keturioliktos tarybos suvažiavime, įvykusiame Čikagoje 1996 metų lapkričio 1 – 3 dienomis. Jubiliejui ruošiasi jau ketletą metų 1995 metais Seimo nutarimu buvo suplanuota valstybinė programa ir patvirtinta Pirmosios lietuviškos knygos 450 metų sukakties minėjimo valstybinė komisija, kuriai pavesta rūpintis šventiniais renginiais bei leidiniais Lietuvoje ir užsienyje.

Į UNESCO minėtinų pasaulio datų sąrašą įtraukti jubiliejiniai Martyno Mažvydo *Katekizmo* metai Vilniuje prasidėjo jo gimimo dieną. Sausio 8-ąją įvyko iškilmingas minėjimas Operos ir baleto teatre, o nacionalinėje Martyno Mažvydo vardo bibliotekoje buvo atidengtas paminklas-bareljefas. Sausio 9 dieną šventinis posėdis įvyko Seime. Už svarius darbus tyrinėjant lietuvių raštiją įteiktos trys valstybinės bei vyriausybės premijos. Suroštos dvi ekslibrisų (knygos ženklų) parodos – tarptautiniai konkursai. Apie pirmojo lietuviško spaudinio reikšmę byloja sumanymai pastatyti du – dokumentinio kino bei televizijos – filmus, platinti informaciją kompiuteriniais tinklais bei išleisti elektroninę knygą. Leidžiamos ir spausdintos knygos, atvirukų serija *Senosios lietuviškos knygos*, taip pat 50 litų vertės jubiliejinė sidabrinė moneta. Dailininkas Petras Repšys nukalė jubiliejinį medalį su poetine Sigitos Gedos dedikacija. *Katekizmo* vardu paminėti lietuviškos raštijos pradžia – kiekvienos Lietuvos valstybinės ir kultūrinės institucijos garbės reikalas. Lietuvoje ir užsienyje rengiamos humanitarinių mokslų konferencijos. Oficialiais minėjimais pažintinė kultūrinė misija atlieka Lietuvos ambasados. Reikšmingas jubiliejus telkia ir lietuvių, gyvenančių užsienyje.

Į Pirmosios lietuviškos knygos sukakties minėjimą aktyviai įsijungė ir Amerikos lietuviai. 1996 metų kovo mėnesį Vilniuje bendros Lietuvos Respublikos Seimo ir JAV LB komisijos posėdyje Liūda Rugienė išsakė Amerikos lietuvių norą svarbius tautos kultūrinius reikšinius minėti kartu su Lietuva. Be kita ko, komisijos rezoliucijoje sakoma: „Lietuvos Kultūros ministerijai siūloma dirbti tiesiogiai su JAV Lietuvių Bendruomene, pagal abiejų pusių galimybes sudarant sąlygas įjungti Amerikos lietuvių ir Lietuvos kultūrinių įvykių planavimą bei organizavimą.“ Buvo sudaryta Lietuvos Kultūros

ministerijos bei JAV LB Kultūros tarybos darbo grupė, kuri aptarė veiksmų programą. Numatyta, kad su paskaitomis po Ameriką keliaus mokslininkai kultūrininkai iš Lietuvos, vietiniai lietuviai galės pamatyti Lietuvoje parengtą pirmųjų lietuviškų spaudinių bei pirmąjį lietuvišką knygą skirtą ekslibrisų parodai. Nutarta keistis atstovais ir informacija. Amerikietiškoji pusė pažadėjo surasti lešų simboliškam pirmosios Amerikoje spausdintos lietuviškos knygos išleidimui.

Projektams įgyvendinti Čikagoje įsteigtas Mažvydo *Katekizmo* minėjimo komitetas. Kaip pabrėžė jo *spiritus movens* Nijolė Martinaitytė-Nelson, jos vadovaujamas komitetas unikalus savo jungtine sudėtimi, kuri atspindi platų regioninį bei išsivijęs organizacijų spektrą. Išskyrus dr. Jurgį Anyšą, komiteto aktyvas, kurį sudaro Dalia S. Anyšienė, Laima Petrauskaitė-VanderStoop ir pati pirmininkė, atstovauja JAV LB Kultūros tarybai, kaip ir Dalia Šlenienė. Dr. Peter Paul Zansitis priklauso Lietuvos Vyčiams, o Ramūnas Buntinas bei Vilnius Trumpjonas – Mažosios Lietuvos lietuvių draugijai. Komitete dirba ir du Lietuvių išsivijęs Evangelikų Bažnyčios atstovai: dr. Algimantas Keletras (tarybos sekretorius) bei vyskupas Hansas Dumpys (vadovas). Trys komiteto nariai reprezentuoja jungtį su Lietuva: Reta ir Edmundas Kulikauskai, tarpininkaujantys Vilniuje, bei lituanistas dr. Giedrius Subačius.

Minėjimo komitetas užmezgė ryšius su didesnėmis Amerikoje bei Kanadoje gyvenančių lietuvių bendruomenėmis, suinteresuotomis Mažvydiana. Po didesniųjų lietuvių šėlas keliaus paroda, supažindinanti su Martyno Mažvydo gyvenimu ir veikia, lietuvių kalbotyros, literatūros bei kultūros istorijos darbais, skirtais senajai raštijai, Lietuvoje vykusiais jubiliejiniais renginiais. Viena jos dalių pasakos, kaip 400-osios Pirmosios knygos metinės buvo šventiamos 1947 metais išvengtųjų asmenų (Displaced Persons) stovyklose pokario Vokietijoje. Bus eksponuojamos tuomet išleisti proginių knygų viršelių kopijos. Organizatoriai ragina, kad tų vietų, kur paroda keliaus, lietuviai prisidėtų, ją papildydami išsugotais Vokietijos leidinių originalais. Ekspoziciją lydės bei pristatys ją parengusi Lietuvos nacionalinės Lituanistikos skyriaus vedėja Silvija Velavičienė, už gražų darbą apdovanota Didžiojo Lietuvos Kunigaikščio Gedimino ordino pirmojo laipsnio medaliu. Ji pasirūpino ir anglų bei lietuvių kalbomis parašytu reprezentaciniu lankstinuku.

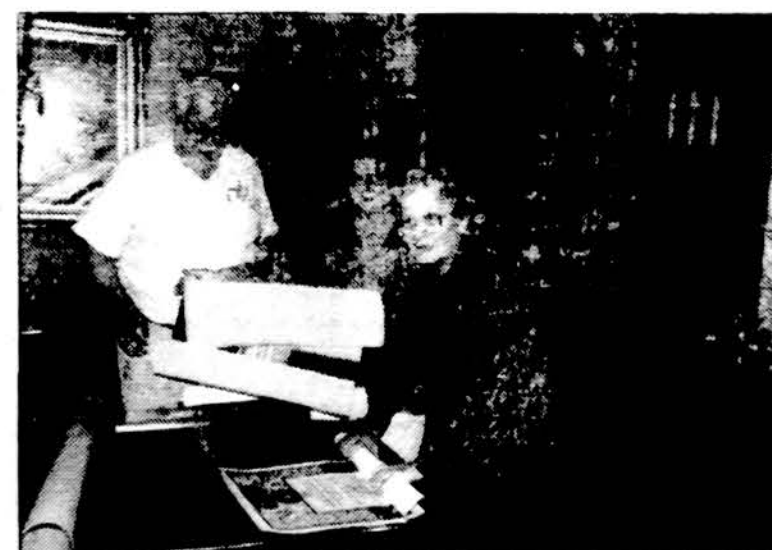
Keliauti su paskaitomis iš Lietuvos pakviesti aukščiausio rango mokslininkai-humanitarai. Pirmosios lietuviškos knygos minėjimo valstybinės komi-

Mary Jensen, Čikagos Newberry bibliotekos programų direktorė, ir Ale Kezeliene, JAV Lietuvių Bendruomenės Kultūros tarybos pirmininkė.

Mažvydo „Katekizmo“ minėjimo komiteto nariai darbuojasi, siųsdami plakatus ir kitą medžiagą JAV ir Kanados lietuvių telkiniams: viršuje – komiteto pirmininke Nijole Martinaityte; žemiau – Vilnius Trumpjonas ir Ramūnas Buntinas; apacioje – dr. Peter Zansitis, Dalia Anyšienė ir Laima Petrauskaitė-VanderStoop.

sijos sekretoriaus, Vilniaus universiteto Knygotyros katedros profesorius ir vedėjas dr. Domo Kauno mokslinių interesų sritis – lietuviškos knygos istorija bei knygotyros teorija. Dr. Dainora Pociūtė dirba Lietuvių literatūros ir tautosakos institute, tyrinėdama senąją Lietuvos raštiją.

Fotografuotini leidimu pasirodys „Jaunesnioji *Katekizmo* sesuo“ – pirmoji lietuviška knyga, spausdinta Amerikoje. 1875 metais išėjęs Mykolas Tvarausko *Anglų-lietuvių ir lietuvių-anglų kalbų žodynas* – Amerikos lietuvių samoningumui simbolines svarbos knyga. Solidžiai atrodanti faksimilė išsėis sutelktinėmis pastangomis. Kolegos Lietuvoje yra įsipareigoję ją su moksliniu kruopštumu parengti bei gražiai išleisti. Amerikos lietuvių Mažvydo *Katekizmo* minėjimo komitetas – ieškoti lešų. Surasti septyni rėmėjai, kurių vardai mecenatiška garbe bus įrašyti tituliname knygos puslapyje. „Minties“ leidyklai pavyko pasiekti, kad poligrafinė bei estetinė kokybė atitiktų istorinę spaudinio vertę. Planuojamas tiražas – 2,000 egzempliorių. Pusę jų liks Lietuvoje, kiti važiuos kartu su keliaujančia paroda, apsilankius sukakties renginiuose bus galima jų įsigyti. Bus platinama ir daugiau proginių leidinių: Martyno Mažvydo *Katekizmo* fotografuotas leidimas; *The First Lithuanian Book and its Cultural Context*, *Lietuviškos knygos istorijos metmenys*, ekslibrisų parodos katalogas.

Mažvydo metai Amerikoje jau prasidėjo. Į JAV yra atvažiuojanti ekslibrisų rinktinė, paruošta iš dviejų Lietuvoje vykusių jubiliejinų parodų. Patys pirmieji balandžio 6 dieną ją išvydo Detroito lietuviai. Balandžio 26-ąją ši paroda buvo iškilmingai atidaryta Lietuvių dailes muziejuje Lemont, Illinois, kur tęsėsi iki gegužės 11 dienos. Rugsėjo 22 dieną Pennsylvania State University, State College, Pennsylvania, įvyko Pirmąjį lietuvišką knygą skirtą akademinei konferencijai anglų kalba.

Businų Martyno Mažvydo *Katekizmo* jubiliejui skirtų renginių grafikas:

spalio 19 d. New York (rūpinasi Laima Šlenkytė-Hood);

spalio 25 d. 11 val. Newberry bibliotekoje, Čikagoje, bus atidaryta Bonaparte kolekcijos senųjų lietuviškų knygų paroda, paskaita anglų kalba skaitys Viduramžių bei Renesanso rašytinės kultūros specialistas, profesorius dr. Leonas Gerulaitis (Michigan);

spalio 26 d. Balzeko Lietuvių kultūros muziejuje, Čikagoje, bus iškilmingai atidaryta Mažvydiana paroda;

(Nukelta į 4 psl.)

Šiame numeryje:

Yom Kippur • Mažvydo sukakties minėjimai pas mus • Santaros Šviesos šiemetinis suvažiavimas Lemont'e • Vytauto Kavolio mirties pirmosios metinės • Ričardo eilėraščių • Anksčiausioji lietuviška knyga • „Saulės“ ansamblis atvyksta į Ameriką • Lietuvių fotografijos parodos Čikagoje laukiant

Šiemetinis Santaros-Šviesos suvažiavimas

NERINGA KLUMBYTĖ

Šių metų Santaros-Šviesos suvažiavimas, vykęs rugsėjo 4-7 dienomis Lemont, Illinois, buvo pradėtas diskusijomis dėl tolimo organizacijos gyvavimo perspektyvų. Zenonas Rekašius iškėlė klausimą, kokie dabartiniai santarietiečių tikslai, suabejojo, ar reikalinga tokia organizacija kaip Santara, Lietuvai atgavus nepriklausomybę. Rimvydo Šilbajorio nuomone, Santara nėra politinė organizacija; tai ir dvasios bendruomenė, nepriklausanti nuo to, ar Lietuva yra laisva, ar ne. Ilona Gražytė-Maziliauskienė pasiūlė išsiaiškinti politinių interesų, Santara galėtų likti tik kultūrinio sambūrio. Aleksandro Štromo požiūriu, santarietiečių tikslai ir Santara nepasikeitė. Laisvė Lietuvoje nėra tobulybė. Dabar yra galimybė Lietuvai perduoti vakarietiška patirtį — tai svarbus, švietėjiškas uždavinys. Santara taip pat suteikia galimybę intelektualams lietuviškai reikštis Amerikoje. Violeta Kelertienė atkreipė dėmesį, jog nėra išugdyta nauja santarietiečių karta, kuri testų organizacijos veiklą dabar ir ateityje.

Suvažiavimo metu buvo prisimintas a.a. Vytautas Kavolis, jo įnašas į Santaros-Šviesos veiklą. Anot Šilbajorio, Kavolio netektis tapo lužiu Santaros organizacijoje. Henrietos Vepšienės nuomone, dabar nėra užsidegimo, paskaitų įvairovės, trūksta klausytojų, darbuotojų. Štromas pasiūlė kolektyviui suformuoti Kavolio asmenybę. Rita Kavolienė pažymėjo, jog Vytautas Kavolis vienas nieko nepadarė. „Tai, ką mes sunašėme, Kavolis padėjo paversti į mintį, į viziją. Sugebėjo perduoti, kad mes bendruomenė“, pritarė ir Rimvydas Šilbajoris.

Su literatūra susijusių paskaitų ciklą pradėjo buvusi PLB lituanistikos studijų magistrantė, lyginamosios literatūros Washington (Seattle) universiteto daktarantė Jūra Avizienytė. Remdamasi psichanalitinėmis ir istorinėmis perspektyvomis, istorijos ir atminties kategorijomis, pranešė apie analizę Dabos Grinkevičiūtės tremties atsiminimų *Lietuviai prie Lapių jūros*. Dvi memuarų versijos, anot Avizienytės, sukuria istorinį naratyvą, kuris reprezentuoja asmenį ir tautos gyvimo procesą, pereinančią iš traumatinio buvimo į naują, sveiką būtį. Zenonas Rekašius pritarė Lito Mokono knyga apie Juozą Deksnį *Pavargę herojus*. Pokalbio su knygos autoriumi metu buvo pasikeičia nuomonės apie Deksnio veiklą, asmenybę, knygoje vaizduojamą istorinį laikotarpį. Eduardas Kaminskis pažymėjo, jog I. Lukšaitės nuomone, *Pavargę herojus* yra geriausia knyga apie to laikotarpio (nuo 1940 metų iki ginkluoto pasipriešinimo pabaigos) Lietuvos istoriją. Kazys Almenas supažindino su išleista jo istorinių nuotykių apysakų serija *Skomantas*. Autorius pabrėžė, jog

Martytė Paškevičienė, Rimvydas Šilbajoris, Kazys Almenas

Violeta Kelertienė

Alina Staknienė

Jūra Avizienytė

Svečias dr. Karlis Jirgens iš Kanados

Santaros-Šviesos suvažiavimo 1997 m. rugsėjo 6 d. Lemont, Illinois, dalyviai vienos paskaitos metu. Horsto Žibo nuotrauka

rašydamas, nepripažįsta patirtinio patoso, mūsų laikų sentimentų neperkelia į knygas; jog orientuojasi į skaitytoją, kuris skaityto, kad yra idomu. Kęstutis Keblys kritiškai pažvelgė į recenzijų rašymą Lietuvoje. Jo nuomone, daugiausia recenzijas rašo jaunimas, didelė dalis recenzijų aprašo knyga ar paprasčiausiai pateikia recenzentų mintis apie ją. Apibendrinamas Keblys pastebėjo, jog bendras recenzijų lygis yra neblogas. Miami universiteto (Ohio) germanistikos profesorė Audronė Baranaitė-Willeke kalbėjo apie autoriaus reputacijos kitimą, remdamasi vokiečių ekspresionisto dramaturgo Georgo Kaiserio pavyzdžiu. Pranešėja nagrinėjo kintančius Kaiserio kūrinių ir asmenybės vertinimus skirtingais istorijos momentais. Dramaturgo kūrybos stilius, minčių originalumas, temų universalumas buvo vieni jo populiarumo faktorių. Alina Staknienė apžvelgė Juliaus Kado kūrybą, literatūros kritiką ir publicistiką; analizavo Kaupo pasakas.

Daug diskusijų sukėlė Leono Sabalio paskaita „Lietuvių kalbos komisija — talka šunims šėk pjauti?“. Lietuvių kalbos komisija buvo įvardinta prievartos mechanizmu. Komisijos vartojami terminai (pavyzdžiui, teisė bausti, kalbos gynība), išsakymai pasitaisyti, išpėjimai, pabaudos, teisė bausti darbo netekimu, anot Sabalio, yra šio mechanizmo dalys. Atsižvelgta buvo ir į kitatautių pilietinių problemų. Sabalio paskaitoje pateiktas statistinis duomenis, mokslininkų nuomonės, kurie patvirtina jo poziciją, jog prievartos aparatas nereikalingas. Diskusijų metu buvo atkreiptas dėmesys į kitus kalbos komisijos darbus, į komisijos veiklą pažvelgta iš kitų perspektyvų. PLB lituanistikos studijų katedros magistrantė Audronė Veličkaitė kaitės nuomone, reikėtų atsakyti prievartos, bet ne kalbos komisijos.

Svečias iš Kanados, Laurentian universiteto Anglų kalbos katedros profesorius Karolis Jirgens paskaitoje „Pakolonijinė situacija Latvijos kultūroje“

taip pat lietė kalbos temą. Kova už kalbą pokolonijinėje Latvijoje buvo pristatyta kaip kova už tautinį identitetą. Situacija Latvijoje buvo analizuojama, remiantis psichologiniais ir kultūrologiniais kategorijomis (pavyzdžiui, psichologine trauma, istorinė savimonė, mastyto dekolonizacija), literatūriniais naratyvais (Pelecio tremties memuarais). Paminėti svarbiausieji desimties metų politiniai, ekonominiai ir kultūriniai įvykiai Latvijoje. Jirgen'so nuomone, padėtis Latvijoje gerėja labai lėtai; dauguma gyventojų negalvoja, kad kultūriniai, politiniai ar ekonominiai gyvenime reikalingi pokyčiai. Klausytojai buvo labai idomu palyginti Latvijos ir Lietuvos istorinę ir dabartinę situaciją, susipažinti su Karlio Jirgens gyvenimu, veikla ir kūryba.

Literatūriniam vakarui kartą buvo sugrįžta prie kūrybos ir kūrėjų. Ilona Gražytė-Maziliauskienė pristatė anglišką Balio Sruogos *Dievų miško* vertimą, Vytautas Vepštas — Vytauto Kavolio naujai išėjusią knygą *Kultūros dirbtuvės*. Nijolė Martinaitytė skaitė ištraukas iš Juliaus Kaupo raštų, Karlis Jirgens, Vitalija Bogutaitė ir Eglė Juodvalkė — savo kūrybą. Viešnia iš Lietuvos D. Velikaitė grojo fleita.

Didelio dėmesio susilaukė Aleksandro Štromo paskaita „Konservatorių vyriausybės darbo rezultatai ir jo potenciali įtaka prezidento rinkimams“. Štromas aptarė priešrinkiminę situaciją, konservatorių vyriausybės veiklą. Dabartinės vyriausybės neigiamos pusės, anot Štromo, yra teisinis ir ekonominis nihilizmas. Viena iš priešrinkiminių jos klaidų — neleidimas Valdui Adamkui būti jų

Atskleidžiama ankstyvos lietuviškos knygos paslaptis

ALGIMANTAS ANTANAS NAUJOKAITIS

Liepos mėnesio viduryje Lietuvos Mokslų akademijos bibliotekos rezerviniame fonde tarp tolstančių kitų nežinomų ir nekaitomų knygų bibliotekininkė Daiva Baniulienė netikėtai atrado čia ilgai gulėjusią 1545 metais Karaliaučiuje, J. Weinreicho spaustuvių lenkų kalba išleistą Jano Sekluciano knygą *Katechizmu text prosti dla prostego ludu* (lietuviškai: *Paprastasis katechizmo tekstas paprastiems žmonėms*).

— Šis leidinys be galo svarbus mūsų raštijos istorijai, nes nustatyta, kad būtent juo pasinaudojo Martynas Mažvydas, rengdamas spaudai savąjį *Katechizmą*, bet šio leidinio iki šiol nepavyko aptikti. Šis malonus atradimas padės atskleisti naujas pirmosios lietuviškos knygos paslaptis, — kalbėjo šio reto leidinio atradėja, Mokslų akademijos bibliotekos Retų spaudinių skyriaus bibliotekininkė Daiva Baniulienė.

Tai jauna, maloni moteris, tik prieš porą metų baigusi Vilniaus universitetą ir įgijusi bibliotekininkės specialybę. Jos mokytojas — plačiai žinomas mūsų raštijos istorijos tyrinėtojas, universiteto Knygotyros katedros vedėjas profesorius Domas Kaunas. Tai sužinojęs paglovojo: matyt jis gerai išmokė savo studentę Daivą, kad tarp daugybės senų knygų ji sugebėjo aptikti mums dabar svarbiausią.

Daiva Baniulienė paaiškino, kad J. Sekluciano *Katechizmas* yra atradimo konvoliute — sudėtinėje kelių veikalų knygoje. Konvoliute buvo sudėti keli skirtingų

formatų, skirtingų autorių ir net skirtingais amžiais išleistų daugiausiai religinio turinio veikalai. Jie parašyti vokiečių ir tik J. Sekluciano *Katechizmas* — lenkų kalba.

Tai nedidelio formato, 16 puslapių, gotišku šriftu išspausdinta knygelė. Palyginęs jos tulinį puslapį, iš karto pastebėjau jo panašumą su Mažvydo *Katechizmo* antraštiniu lapu. J. Sekluciano *Katechizmas* susideda iš prakalbos ir keturių dalių: malda *Teve mūsų*, Tikėjimo išpažinimo malda, 10 Dievo įsakymų, o pabaigoje — atmintinė tėvams.

— Turint galvoje šios knygos amžių (ji išleista dviem metais anksčiau už Mažvydo *Katechizmą*), ji išsilaikiusi gana neblogai, nors restauratoriaus pagalba vis dėlto bus reikalinga — popierius dėmėtas, matyt, buvo kažkuo sulaušytas, paskutinis puslapis išplyšęs, — aiškino Baniulienė.

Retų spaudinių skyriaus vedėja Daiva Narbutienė pridūrė, kad J. Sekluciano *Katechizmas* neaptiktas Vilniaus didžiųjų bibliotekų kataloguose, todėl atrastis — galbūt vienintelis Lietuvoje, o, ko gero, ir visose Rytų bei Vidurio Europoje. Jo nerasta ir vienos iš turtingiausių Lenkijoje Krokuvos Jogailaičių universiteto bibliotekos XVI amžiaus leidinių kataloge.

Iš Mokslų akademijos bibliotekos Retų spaudinių skyriaus darbuotojų buvo idomu sužinoti ir apie šios knygos autoriaus asmenybę. J. Seklucianas gimė maždaug 1510 metais Lenkijoje, Bydgosčio mieste. Leipzige baigęs teologijos mokslus, grįžo į Lenkiją ir pamokslaudamas Poznanės Šv. Marijos Magda-

(Nukelta į 4 psl.)

Rimvydas Šilbajoris

Audronė Baranaitė-Willeke

Kęstutis Keblys

Violeta Kelertienė, Ilona Gražytė-Maziliauskienė

Ilona Gražytė-Maziliauskienė

Bendra suvažiavimo dalyvių nuotrauka. Visos nuotraukos — Julius Lintas (iškyrus vieną Horsto Žibo)

Vytautui Kavoliui išėjus: pirmos jo mirties metinės

GRAŽINA SLAVENIENĖ

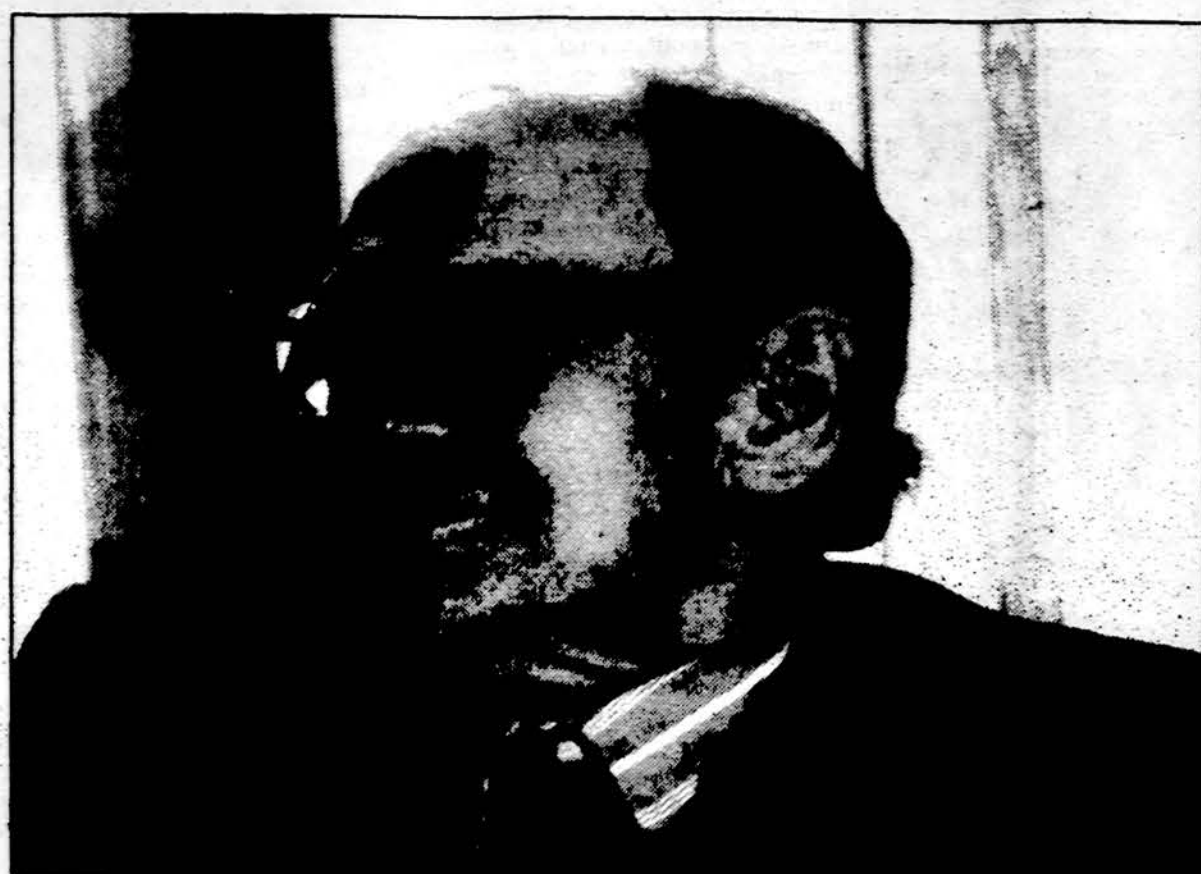
Šį sunkų birželio rytą, A. J. Greimą, Mariją Gimbutienę ir Vytautą Kavolį matau kartu. Ne tik viename intelektualiam sąjūdyje, bet ir artimos dvasios erdvėje.

Viktorija Daujotytė, (Literatūra ir menas, 1996 m. birželio 29 d.)

Šiais žodžiais lietuvių literatūros mokslininkė ir kritikė Viktorija Daujotytė pernai atsisveikino su Vytautu Kavoliu. Birželio 24 dieną suėjo metai nuo tos jo staigos ir dar vis sunkiai įtikėtinos mirties. Profesorius dr. Vytautas Kavolis, žymus išeivijos sociologas ir lyginamųjų kultūrų istorikas, mirė Vilniuje, 1996 m. birželio 24 d. per pačias Jonines, nesezoniškai šaltas ir lietingas, ką tik grįžęs iš „Santaros“ suvažiavimo Anykščiuose. Vilnius pernai buvo paženklinimas netektim. Dieną anksčiau lygiai taip pat staigiai ir netikėtai iškrito didysis Lietuvos tautosakininkas Norbertas Velius. Tą savaitę visa Lietuva buvo tarsi apstulbusi. Laikraščiai mirgėjo užuojautomis, nuotraukomis, straipsniais. Per radijo ir televizijos laidas buvo transliuojami pokalbiai ir asmeniniai prisiminimai. Abu mokslininkai mirė pacioje kūrybingumo ir darbo aukštumoje, abu paliko gilią nebaigtą vagą Lietuvos kultūriniam ir intelektualiniam gyvenime. Mažai Lietuvai tai reikė nuostolį, kurį suprato visi, kuriems rūpi Lietuvos kultūra. Į Veliaus laidotuves spontaniškai suvažiavo seni ir jauni, net iš tolimiausių Lietuvos kampelių. Kavolio mirtis ypač giliai palietė šviesuomenę, intelektualus. Birželio 27 dieną Antakalnio kapinėse, Vilniuje, paskutiniam atsisveikinimui su Kavoliu susirinko Lietuvos elitas — profesorai, studentai, mokslininkai, redaktoriai, „Santaros“ veteranai ir amerikiečiai, kurie Vilniuje buvo tik vienas kitas. Kadangi man pernai buvo lemta būti Vilniuje, jaučiu tarsi pareigą Vytautui ir Ritai Kavoliams pasidailinti tuom, ką mačiau ir girdėjau. Rita Kavolienė buvo apsupta Lietuvos žmonių. Jie ją rūpinosi, guodė, rėmė. Jų nemeluotas nuosirdumas parodė, kaip aukštai Vytautas Kavolis buvo vertinamas ir gerbiamas, kaip skaudžiai buvo pajusta jo mirtis.

Išėjusio Vytauto Kavolio buvo žinomas kaip kontroversinis plačiašakis mokslininkas, filosofas, intelektualas-liberalas, Santaros-Sviesos įkūrėjas, ilgametis Metmenų žurnalo redaktorius. Kavolis nebijojo kontroversijų, mėgo kvestionuoti priimtas, nusistovėjusias nuomones, skatino novatoriškas, plačios visuomenės nepripažintas mintis, grovė dogmas. Cituojant Pasaulio lietuvių bendruomenės pirmininką Bronių Nainį, kuris su Kavoliu pakėlė į Lietuvą susitikimo tame pačiame lėktuve, Kavolis mynė savitą, visiškai nepriklausomą, daugeliui nesuprantamą kelią. Bet šis jo kelias suteikė daug naujo impulso mūsų išeivijai kultūrai. Santaros-Sviesos suvažiavimai Tabor Farm, Michigan, Kavolio inspiruoti, iš pat pradžių pasižymėjo tam tikru avangardizmu ir ligaini. Tavo svarbiu ir laukiamu kultūrinu įvykiu — išeivijos gyvenime. Jie sugebėjo suburti iškilius ir visad įdomius paskaitininkus, pristatyti naujas ir aktualias temas, pirmieji suteikė forumą poetams ir intelektualams iš tų laikais dar mažai pažįstamos Lietuvos. Žiūrėti atgal galima tik ateities, kokia taikli buvo atranka.

Metmenų žurnalas, atstovaujamas nepriklausomai, liberali-

Vytautas Kavolis (1930-1996)

ai kryptį, buvo sukurtas kaip atsvara Aidams, bet greitai išsiskyrė iš visų išeivijos leidinių savo filosofiniu, labai savitu aukštu intelektualiniu lygiu. Placioje visuomenėje Metmenys buvo laikomi prestižiniu, bet beveik ezoteriniu leidiniu, skirtu nedidelei neeilinių skaitytojų būreliui. Šiandien žinome, kad Metmenų tikroji auditorija buvo ne tiek išeivija kiek Lietuva, kad Metmenų tikrasis neįkainojamas vertės poveikis pasireikė būtent Lietuvos intelektualinėje raidoje. Iš daugelio pasisakymų apie Metmenų įtaką Lietuvoje paaiškėja, kad sovietiniais laikais uždaras Lietuvos kultūros pasaulis per Metmenis pajuto vakarietišką pulsą, susipažino su nepažįstamomis intelektualinėmis tradicijomis, su analitiniais principais, alternatyvių sąvokų svarstymais. Metmenys buvo langas į kitą pasaulį, raktas į kitus galvojimo ir išsireiškimo būdus, savo tematika ir stilium nepalyginamas su kitais lietuviškais spausdiniais. Jų redaktoriai Lietuvoje tapo simboliu mokslininko sąžiningumo, aštrios minties, kritiškos analizės. Vytautas Kavolis Lietuvos mokslininkams pateikė naują mokslinio rašymo modelį, priešiną, šabloniškam sovietiniam tonui ir mentalitetui: racionalų, analitinį, pamatuotą, be tuščiažodžiavimo, aštrų. Kavolio įtakoje, po Nepriklausomybės atgavimo, gimė Sauliaus Žuko Baltos lankos ryškiai pasikeitė Broniaus Savukyno Kultūros barai. Tačiau Metmenys, Arūno Sverdiolo žodžiais, savo intelektualinės laikysenos grynumu liko nepalenti.

Kavolio įtaka buvo labai ryški ir naujai susikūrusio Lietuvos „Santaros“. Prieš kelerius metus Amerikos santariečiai su bendraminčiais suorganizavo pirmą „Santaros“ suvažiavimą Lietuvoje, jį pakartojo kitais metais. Kilo gana gyvos diskusijos, ar tie suvažiavimai Lietuvai reikalingi, kas jais pasiekama ar bandoma pasiekti, ar bus įmanoma atsisakyti sovietinio patoso ir dogmatizmo, įvesti ir išlaikyti santariečių propaguojamą stilių. Bet „Santara“ įsitvirtino. Ypač aktyviai joje reikėsi Egidijus Aleksandrovicius, Leonidas Donskis, Darius Kuolys ir kiti jauni entuziastai, pasiryžę „Santaros“ tradicijas įgyvendinti. Jie suorganizavo ir pernykį, 1996 metų — suvažiavimą Vilniuje ir Anykščiuose. Atidarymas Vilniuje sutraukė pilną salę žmonių, buvo rodomas per televizijos laidas, paskaitininkų žodžiai cituojami spaudoje, komentuojamos diskusijos. Šis nemažas

dėmesys rodo, kad suvažiavimai jau laukiami, rimtai vertinami, pajėgus sukelti intelektualinę įtampą. Kavolis turėjo pagrindą būti patenkintu: Santara Lietuvoje atrodė įsitvirtinusi, įgyvendino jo idėjas, pradėjo atrasti savo veidą. Šis 1996 metų suvažiavimas tapo istoriniu. Anykščių dalyviai Kavolį matė paskutinį kartą, paskutinį kartą girdėjo jo aštrų sąmojį, jo provokuojančią „kavolišką“ ironiją.

Vytautas Kavolis visados skubėjo. Ir pernai jo dienotvarkė buvo intensyvi, perpildyta. Jis atvažiavo trumpam. Planavo dalyvauti Santaros suvažiavime ir „Baltų lankų“ seminare Druskininkuose ir skaityti pranešimą Pasaulio lietuvių bendrijos konferencijos atidaryme. Suspažino tik Santaros suvažiavimo atidaryme paskelbti pranešimai už pirmus darbus ir pabuti Anykščiuose. Mirė jis, sugrįžęs iš Anykščių, 11 valandą vakare, Sauliaus Žuko

Genovaitė Škrabulienė

Dailininkė Genovaitė Škrabulienė tapybos darbų parodą Čiurlionio galerijoje. Jaunimo centre, Cikagoje, dar vyksta šis ir ateinančių savaitę — iki spalio 18 dienos. Dailininkė dėkoja Čiurlionio galerijos administracijai ir Jaunimo centro darbuotojams „už pagalbą, rūpestį, mielą draugišką atmosferą, ruošiant šią tapybos parodą“. Taip pat dėkoja „Neringos“ restoranui savininkui Petriui Vaisėkai, pirmam išdrįsusiam nupirkti ganėtinai brangų paveikslą, o Almai Norkuvienei „už globą, supratimą ir dėmesį“. Dailininkė rašo: „Ačiū visiems lietuviams, kurių dėka nesijaučiu vienišas Amerikoje“.

buvo parengti spaudai. Jau buvo pradėta versti ir jo anglišką darbą. Kavolio tekstai nėra lengvas skaitymas. Platesnė auditorija jį pasiekė per savo paskaitas, kurias jis skaitė įvairiose universitetuose ir per seminarus A. J. Greimo semiotikos studijų centre. Klaidėdos universitete jis suspažino lyginamosios sociologijos seminarą. Auditorijos visados buvo perpildytos. Anot Kavolio, gyvastingas kultūros procesas vyksta tik per nuolatinę kritiką. Jis visur ir visados provokavo originalią, drąsą mintį, ne akla pritarimą. Jis mėgo jaunus žmones, ieškojo galimybių su jais susitikti, turėjo gabumą atpažinti naujus kūrybinius talentus, juos ugdyti. Jauniems jis buvo vakarietiško mokslininko-humanitaro pavyzdys. Iš nekrologų ir įvairių pasisakymų išryškėja, kad Kavolis Lietuvoje yra siejamas su Vakarų liberaliu intelektualizmu patia plačiaja ir gerąja prasme.

Ypač populiarius Lietuvoje buvo Kavolio paskaitų ciklas apie vyrus ir moteris Lietuvos kultūroje, kurį jis skaitė 1992 metais pavasario semestre Vilniaus universitete. Ši tema Lietuvoje dar labai nauja. Tėcinių feminizmą į Lietuvą importavo jauna kanadietė Karla Gruodytė, paruošusi ir išleidusi moksline antologiją Feminizmo ekskursai, su Kavolio įžangos žodžiu. Feministinių požiūrių literatūroje šiuo metu jautriai vysto Vilniaus universiteto literatūros profesorė Viktorija Daujotytė. Bet tai dar vis patys pirmieji nedrąsus žingsniai. Kavolis savo prestižu suteikė feministinėm ir lyties studijom mokslinei svorį. Jo paskaitų pagrindu buvo išspausdinta knyga Moterys ir vyrai lietuvių kultūroje. Knyga buvo greitai išparduota.

Vytautas Kavolis nebuvo užsidaręs vien intelektualiniame pasaulyje, rūpinosi ir Lietuvos politiniu gyvenimu, turėjo aiškų, Lietuvos kultūros ateities viziją. Valdas Adamkus prisiminė, kad Kavolis jį skatino įsijungti į Lietuvos politinį gyvenimą, „suremti pečius ir dirbti Lietuvos labui“.

Ričardas

Spalvingas — kaip upėtakis kalnų vandeny,
Graudus — kaip rudens prarastas grožis,
Nuostabus — lyg žvaigždžių šokis svajonių dangui,
Su kristoline ašara — sužeisto žvėries akyse
Ir pirma šypsena tavo kūdikio,
Aštrus ledo kristalas ir švelnus lyg pavasario vėjas
Ar žinai kas tai? — Tai tavo gyvenimas.
O tu nenori juo džiaugtis, nes tau tai duota
DOVANAI...

Sešėliai vis dar rusenančios žvakės.
Ir vaškas riebiomis dėmėmis
Išsiliejęs ant balta staltiese tiesto stalo,
Nebaigtos puotos stalo
Ir tų bendraminčių belikęs vienas kitas,
Tik kėdės,
Tuščios išvartytos kėdės.
Ar tu žinai kas tai? — Tai gyvenimas mano.
Vienintelis.
Kam jis skirtas ir ko jis vertas?
Ar gali jis džiuginti?...
... O aš vis dėl to Laimingas...
...Laimingas.
Nes aš, tas pirmas savęs kūdikis,
Aš pats tą gyvenimą tveriu
Ir naikinu,
Kaip nieko vertą
DOVANĄ
sau.

venimą, „suremti pečius ir dirbti Lietuvos labui“.

Salia savo mokslinių darbų Vytautas Kavolis palieka dar vieną vargį įkainojamas vertės palikimą. Pastaruoju metu jam ypač rūpėjo skleisti atvirumo, tolerancijos ir pluralizmo sąvokas. Kitados Kavolis metė kontroversinį santariečių šūkį „Veidu į Lietuvą“. Jo šūkis Lietuvoje galėtų būti „Veidu į Vakarus“, t.y. Vakarų intelektualinę kultūrą. Pagrindinė mintis buvo neuzsidaryti dogmatiskame, iš anksto apibrėžtame rate. Kavolis griežtai atmetė „vienos tautos vienos kultūros“ sampratą, kuri reiskia nepilną išsilaisvinimą ir veda į siaurą provinciališkumą, kultūros stabdymą. Tvirtas pamatas tikrai kultūrai yra intelektualinis demokratizmas, asmeniškos laisvės principas, pagarba mažumoms, pakantumas kitatinčiams, kitataučiams, kitatikiams, kitioniškiems. Tuos žodžius pernai Vilniuje dažnai teko girdėti ir skaityti. Lietuvos mokslininkai pripažįsta, kad šios sąvokos Lietuvoje dar gana svetimos. Man asmeniškai įstrigo dr. Irenos Veisaitės, Lietuvos Atviro Fondo pirmininkės, pasisakymas per radijo laidas. Pagal ją, kai Vytautas ir Rita Kavoliai gyveno Lietuvoje, apie juos susikūrė intelektualinė erdvė, kuri jai pačiai suteikė neįprastą saugumo jausmą. Šie žodžiai pasako daug.

Netekimas Vytauto Kavolio yra ypač skaudus nuostolis Lietuvos protestantams. Vytauto tėvas, dr. Martynas Kavolis, teisininkas, Nepriklausomoje Lietuvoje buvo Lietuvos Evangelikų-Liuteronų Konsistorijos prokuroras, o išeivijoje studijavo teologiją ir nuo 1953 iki 1956 metų ėjo Toronto evangelikų-Liuteronų „Išganytojų“ parapijos klebono pareigas. Vytautas Kavolis nebuvo „bažnytininkas“, bet savo konfesijai liko ištikimas visą gyvenimą. Jis skatino Reformacijos studijas ir nepraleisdamas progų paminėti Lietuvos protestantų įnašą į lietuviškos kultūros raidą. Religinės tolerancijos principai, su kuriais jo vardas tapo surištas,

buvo vienas pagrindinių Santaros-Sviesos dėsnių nuo pat jos įsteigimo. Jų laikėsi visi mokslininkai, kurie patekėdavo į Kavolio orbitą. Retrospektyviai žiūrint, galima sakyti, kad profesorius dr. Vytautas Kavolis savo moksliniu svoriu ir prestižu daug prisidėjo prie to, kad išeivijoje lietuvių protestantai būtų įvertinami ir gerbiami kaip lygiavertė ir pilnavertė Lietuvos tautos dalis.

Vytautas ir Rita Kavoliai buvo giliai įaugę į Lietuvos gyvenimą, zadėjo visam persikelti. Mirtis Vytautą pasivijo. Jis buvo pašarvotas, kaip prieš jį Norbertas Velius, Vilniaus universiteto Šv. Jono bažnyčios koplyčioje. Kavolis buvo subtilus meno ir muzikos mylėtojas ir žinovas. Muzika koplyčioje meniškos laisvės principas, kaip prieš jį Norbertas Velius, Vilniaus universiteto Šv. Jono bažnyčios koplyčioje. Kavolis buvo subtilus meno ir muzikos mylėtojas ir žinovas. Muzika koplyčioje meniškos laisvės principas, kaip prieš jį Norbertas Velius, Vilniaus universiteto Šv. Jono bažnyčios koplyčioje. Kavolis buvo subtilus meno ir muzikos mylėtojas ir žinovas. Muzika koplyčioje meniškos laisvės principas, kaip prieš jį Norbertas Velius, Vilniaus universiteto Šv. Jono bažnyčios koplyčioje.

Pernai Vytauto Kavolio mirtis visus užklupo nepasiruošusius. Iškilmingas velionio pagerbimas įvyko Vilniuje šių pirmųjų metų proga. Rita Kavolienė išvyko atidengti jam pastatytą paminklą. Svarbi dalis šiuometinio Santaros-Sviesos suvažiavimo birželio 19-22 dienomis Vilniuje ir Birštone buvo skirta nušviesti Kavolio įtaką istoriniu, filosofiniu ir literatūriniu požiūriu. Paskaitas skaitė Egidijus Aleksandrovicius, Arūnas Sverdiolas ir Saulius Žukas. Jos, be abejo, bus išspausdintos ir prieinamos suvažiavime nedalyvavusiems.

„Saulės“ ansamblis

Atspinduliuoja „Saulė“

PRANĖ ŠLUTIENĖ

Rodas, kas trečias gyvenantis Čikagoje žmogus yra kilęs iš Šiaulių. Ir su pasididžiavimu pasisako „Aš iš Šiaulių“. Šiauliai, ketvirtas didžiausias Lietuvos miestas turi daugiau nei 150,000 gyventojų. Yra ko pasigirti: miestas gražus, įdomus, veikia geras profesionalus teatras. Iš Vilniaus važiuojant vakarop į Šiaulius pravažiuoji Jurgaičius, kur stovi Kryžių kalnas. Toliau pavaziavus, išdygsta aukštumose bokštas, toli matoma Šv. Petro ir Povilo bažnyčia. Bokštas pritaikytas gynybiniams lengvais ginklais, matyti langeliai. 1880 metais žaibui bokštą sudeginus, uždenktas dabartinės formos stogas. Iš pirmų raštų šaltinių 18 ir 19-ajame amžiuje yra žinių apie Šiaulius. Šiaulių miesto savivaldos 200 metų jubiliejui švęsti (1791-1991) buvo išleista monografija pavadinama *Šiaulių miesto istorija (iki 1940 metų)*.

Lietuvių enciklopedijoje rašoma „1934 šiaulietis muzikos mėgėjas (policijos tarnautojas) sukonstravo patobulintą, naujo tipo kanklės, kurios vietos kanklininkai, mokytojai J. Balnioniui pasiūlius, pavadino naujosiomis kanklėmis“. Po to buvo suorganizuotas jaunaliūvių kanklių orkestras. Veliau policijos tarnautojas išėjo iš savo pareigų ir atsidėjo kanklių muzikai. Ir dabar naudojamos panašios kanklės. Šiauliečiai stipriai visus amžius reikišė muzikoje.

Daug įdomių dalykų randama Šiauliuose, yra ir „Saulė“, liaudiškos muzikos ansamblis kuris, Vidurio Amerikos nušvies gyvais, degančiais savo spinduliais.

Štai pasikalbėjimas su ansamblio vadybininku Zenonu Ripinskiu.

— Šiaulių universitetas, kas jis yra ir kada atsirado? Kokios jame yra specialybės?

— Lietuvos Vyriausybės nutarimu ir Respublikos Seimo sprendimu nuo šių metų rugsėjo pirmosios yra steigiamas Šiaulių universitetas. Jis įkurtas, reorganizuojant Šiaulių pedagoginį institutą, kuris Šiauliuose gyvuoja nuo 1948 metų, ir Kauno technologijos universiteto Šiaulių Politechnikos fakultetą. Abi šios buvusios aukštojo mokslo institucijos, ypač Šiaulių pedagoginis institutas, buvo stambūs Siaurės Lietuvos regiono švietimo, mokslo ir kultūros centrai. Visą sukaupią mokslinę ir kultūrinę patirtį perėmė vietos šiuo dviejų aukštojo mokslo institucijų įkurtas naujasis Šiaulių universitetas. Šiuo metu universitete yra šeši fakulte-

tai: Dailės, Pedagogikos, Technikos, Filologijos, Specialiosios pedagogikos, Fizikos ir Matematikos bei Kvalifikacijos institutas. Dėdiniame universiteto skyriuje šiemet studijuos per tris tūkstančius studentų, o neakivaizdiniame – per vieną tūkstantį. Studijuojantys universitete gali įgyti įvairių specialybių bakalaurą ir magistro laipsnį – dailės ir dizaino, lietuvių ir užsienio kalbų, fizikos, matematikos, verslo, administravimo, ekonomikos, pedagogikos, muzikos, specialiosios pedagogikos, inžinerijos ir kt.

— Liaudiškos muzikos ansamblis „Saulė“. Kodel Saulė? Vakarų link važiuojant į Šiaulius pastatytas gan aukštas paminklas, pavadintas „Saulė“. Ar pavadinimas bendravardis?

— Šiauliai nuo seno vadinosi Saulės miestu. Senovės kronikos byloja, jog kadaise netoli Šiaulių įvyko Saulės mušis, kuriame lietuviai sumušė kryžiuočius. Manoma, kad nuo to ir kilęs Šiaulių vardas. Tad ansambliečiai, ilgai negalvodami, pasirinko „Saulės“ vardą. Simbolika, jog studentai, baigę studijas, tarsi spindulėliai pasklinda po visą Lietuvą, kur dažnas neužmiršta lietuviškos muzikos, dainos ar šokio.

— Jūs esate „Saulės“ ansamblio vadybininkas. Kokios jūsų pareigos?

— Vadybininko darbui atiduodu daug savo laiko ir energijos. Tačiau nemažiau svarbių ir pagrindinių mano pareigų universitete – esu Šiaulių universiteto savitrašio redaktorius.

— Kiek asmenų dalyvauja ansamblyje?

— Šiuo metu ansamblyje yra lyg trys atskiros grupės: muzikantai, dainininkai ir šokėjai. Tai didelis kolektyvas – iš viso 38 žmonės. Jame dalyvauja ne tik universiteto studentai, bet ir dėstytojai, miesto mokytojai, žurnalistai ir kitų profesijų žmonės. Yra kolektyve ir veteranų. Net nuo 1979 metų ansamblyje muzikuoja (tiesa, su nedidele pertrauka) mano brolis dainininkas Zigmantas Ripinskis. Kasmet ansamblis pasipildo naujais nariais, tačiau priimame ne visus, nes norime, kad būtų daug. Ansamblio siela – muzikantai. Be jų neapsieina joks koncertas ar vakaronė. Šiuo metu ansamblyje yra dešimt muzikantų, grojančių įvairiais instrumentais: smuiku, armonika, birbyne, klarnetu, kontrabasu, skudučiais, lamzdeliais, skrabalais ir kt. Didžiausia ansamblio šventė – 1995 metais

Didžiojoje Britanijoje vykusiame stambiame tarptautiniame muzikos konkurse „Llangollen International Eisteddfod“. Ansamblio dainininkė Ona Balutė kartu su muzikantais laimėjo pirmąją premiją ir aukso medalį.

— O kas vadovauja ansambliui?

— Per 25 kolektyvo gyvavimo metus keitėsi ne tik studentų kartos, bet ir vadovai. Pirmuoju vadovu ir ansamblio įkūrėju buvo žinomas smuikininkas A. Stulgys. Idomu, jog „Saulės“ ansambliui bent dešimt metų sėkmingai vadovavo dabar Čikagoje gyvenantis Saulius Palionis.

Šiuo metu ansamblio meno vadovu dirba jaunas ir kūrbingas muzikas bei pedagogas Darius Dailidka. Jis yra baigęs Lietuvos muzikos akademiją, groja įvairiais liaudiškais instrumentais: birbyne, armonika, lamzdeliu ir kt. Ansamblio šokėjų grupei vadovauja taip pat Lietuvos muzikos akademijos auklėtinis Edmundas Verpetinskas. Jų kūrybingo darbo su kolektyvu dėka šiuo metu ansamblis yra parengęs naujas programas, kurias gerai įvertino tiek Lietuvos, tiek ir užsienio žiūrovai.

— Šių metų liepos mėnesį Čikagą aplankė „Nemunas“. Manau, kad jis jums pažįstamas ir jis labai gerai pasirodė. O gal esate „geresni“? Kompromituojate, ar ne?

— „Nemuno“ ansamblių pažįstame gerai. Ne kartą teko dalyvauti įvairiose Lietuvos rengtose šventėse, bendruose koncertuose. Nežinau, kokia sudėtis jie buvo atvykę į JAV, bet žinau, kad mūsų ansambliui skiriasi ne tik repertuaru, bet ir muzikavimo pobūdžiu. O ar esame geresni už juos, tegul nusprendžia žiūrovai, atėję į mūsų koncertą. Garantuojau, kad bus tikrai įdomu.

— Smagu žinoti, kad ansamblis turi progos pasirodyti įvairiose pasaulio kraštuose. Jūsų veliausia kelionė buvo šią vasarą į Olandiją ir Vokietiją. Papasakokite, kas jus kvietė, kaip ilgai pabuvote ir kaip pasisekė?

— „Saulės“ ansamblis sėkmingai koncertuoja ne tik Lietuvoje, bet ir užsienyje. Per savo gyvavimo laiką ansamblis koncertavo Vokietijoje, Didžiojoje Britanijoje, Belgijoje, Olandijoje, Lenkijoje, Švedijoje, Rusijoje, Vengrijoje, Prancūzijoje, Kuboje bei Baltijos valstybėse. Kasmet beveik po mėnesio ansambliečiai praleidžia „ant ratų“. Šią vasarą teko dalyvauti stambiame tarptautiniame vasaros festivalyje Olandijoje ir lietuvių tautodailininkų parodoje „Pažintis su Lietuva“ kultūrinėje programoje Vokietijoje, Cuxhaven'o mieste. Tiesa, į šią

kelionę dėl finansinių problemų galėjo išvykti tik muzikantai ir viena dainininkė, tačiau mūsų pasirodymai publikai labai patiko. Apie mūsų koncertus rašė vokiečių bei olandų spau-

Kertinė paraštė

(Atkelta iš 1 psl.)

Bat Mitzvah Pierre viesbutyje, New York'e, kur lietuviams gelbėtojams buvo įteikti žymenys: iš Izraelio generalinio konsulo, įvesdinančio juos į „teisiuosius tarp tautų“ JAV Kongreso atstovo Gary Ackerman įstaigos; dr. Benjamin Lesser, Amerikos žydų organizacijos, pripažintancios ir remiančios Lietuvos teisiuosius, vardu.

***
Bet irgi norėtumėm atkreipti skaitytojų dėmesį, tu, kurie dar nėra jo matę, ir svarau: ir itakingo Amerikoje leidžiamo žydų politikos ir kultūros žurnalo *Commentary* spalio mėnesio numerį. Jame spausdinama straipsniai iš Dan Jacobson, britų romanisto, eseisto ir kritiko, rašomos knygos *Heshel's Kingdom*, kuri bus išleista ateinančiais metais Anglijoje, pavadinta „Lithuanian Pastoral“ (Lietuviški pastoraliai). Autorius aprašo savo kelionę po Lietuvą 1996 metų vasarą, ieškodamas savo protėvių praeities ir jų kapų. Jis jų beveik neranda – lyriškai yra aprašomas dabartinės Lietuvos gamtovaizdis, nemetamas nei vienas kaltinimo žodis lietuvių gyventojams dėl žydų žuvimo, o tačiau visą rašinį persunkiant liūdesys yra labai sunku pakelti. Kai prieini gal ir skaitai paskutinius sakinius, taip labai norėtumei, kad nors mūsų chuliganai Lietuvoje būtų lyg ir aukštesnės klasės.

***

Lietuvos žydų ir lietuvių santykiai yra taip persipynę, tokie sudėtingi ir skaudūs Nors šiuose puslapiuose tos temos niekada nesame vengę, šį kartą tačiau jos neliesime. Štai kodėl: šiandien yra pati šventčiausia žydiškoji tikėjimo liturginio kalendoriaus šventė – Yom Kippur.

Kiekvienais metais rugsėjo pabaigoje arba spalio pradžioje judaistinio tikėjimo žmonės švenčia savo liturginio ciklo paties svarbiausias dienas – jos vadinamos „Didžiosiomis šventėmis“. Jų pradžia yra tuš. Šią vasarą teko dalyvauti stambiame tarptautiniame vasaros festivalyje Olandijoje ir lietuvių tautodailininkų parodoje „Pažintis su Lietuva“ kultūrinėje programoje Vokietijoje, Cuxhaven'o mieste. Tiesa, į šią

da. Gavome kvietimų atvykti dar kartą bei išleisti naują ansamblio CD.

— JAV ar pirmas kartas?

— Taip. Mums labai džiugu, jog šiemet, kai kolektyvas švenčia savo 25-ąjį, yra puiki galimybė apsilankyti šioje šalyje. Į mūsų pasiūlymą dėl abipusio kultūrinio bendradarbiavimo maloniai atsiliepė Nebraska universitetas Omaha mieste, taigi jo kvietimu ir vykstame. (Omaha ir Šiauliai turi pasirašę miestų seserystės sutartį. — P.S.) Džiaugiuosi ir esu labai dėkingas, jog musikius sutiko priimti lietuvių bendruomenės Čikagoje, Cleveland'e, Detroit'e ir Omahoje, kur tikiuosi, kad mūsų muzika, dainos ir šokiai patiks Amerikos lietuviams bei amerikiečiams.

— Daug kas klausia, „O ką mes galime iš jūsų tikėtis“?

— Aš nenoriu detalai pasakoti, ką žiūrovai matys mūsų koncerte, tik galiu pasakyti, jog pamatys tikrai įdomią ir linksmą programą, o taip pat bus tokių staigmenų, po kurių Prancūzijos ar Švedijos žiūrovai plojo stovėdami.

— Ačiū už pasikalbėjimą. „Saulės“ koncertas įvyks Jaunimo centre, 5620 South Claremont Avenue, Čikagoje, antradienį, spalio 14 dieną, 7 valandą vakarė.

vienerius metus, kada jie, nuplauti, nušvarinti ir dar kartą Dievui pasiaukoję, gyvena pagal Jo įstatymą ir sieks Jo teisybės žemėje. Didžiosios šventės baigiasi Yom Kippur diena, kuri šiais metais yra kaip tik šiandien, šeštadienį, spalio 11 dieną – tai atgailos, atsisėmimo, atlyginimo visiems tiems, kurie buvo kokių nors tikinčiųjų elgesiu pažeisti ar nusikariauti, ir tvirtų pasiryžimo nuo dabar pradėti kitaip gyventi.

Ar mums, daugiausia turbūt krikščionims, tai skamba kažkaip labai pažįstamai? Be abejo. O tai todėl, kad, nesvarbu, kiek

Mažvydiana

(Atkelta iš 1 psl.)

lapkričio 1-2 d. Los Angeles (Algirdas Gustaitis); lapkričio 8-9 d. Detroit (Nijolė Zalvander);

lapkričio 13-15 d. Philadelphia, University of Pennsylvania (Terese Gečienė);

lapkričio 15-16 d. Cleveland (Dalia Puškorienė);

lapkričio 16 d. Washington, DC (Algis Lukas);

lapkričio 18-21 d. New Haven, Yale University (Jonas ir Laima Karosai);

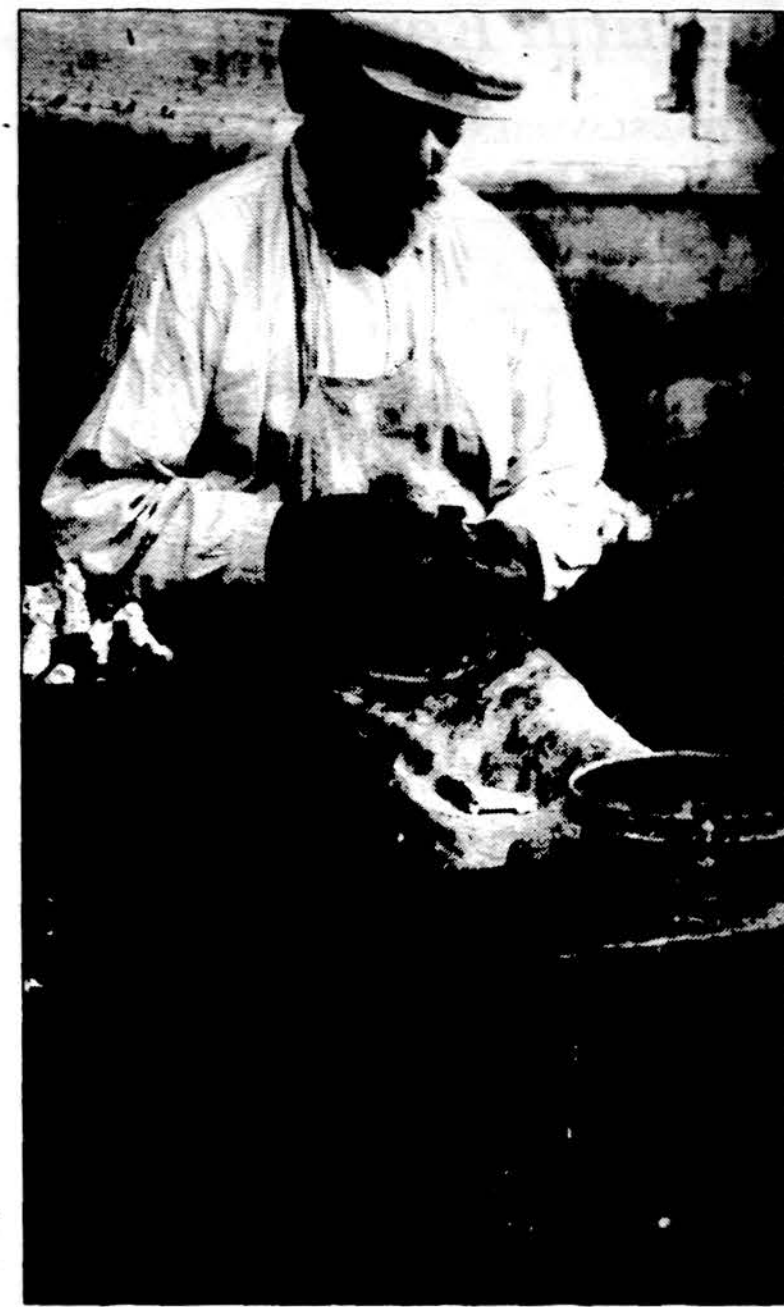
lapkričio 22-23 d. Boston (Aidas Kuptinskis);

lapkričio 27-29 d. Čikagoje vykstančiame Mokslo ir kūrybos simpoziume;

lapkričio 29-30 d. Toronto (Danutė Garbaliuskienė).

Kaip ir buvo planuota, Amerikos lietuvių ir Lietuvos aktyviai keičiasi kultūrine informacija bei delegatais. Mažvydianai skirtų straipsnių galime rasti 1997 metų sausio 25, vasario 15, balandžio 19, gegužės 10, birželio 28, liepos 5, liepos 12, rugpjūčio 2, rugsėjo 20 dienų *Draugo* numeriuose. JAV Mažvydo *Katekizmo* minėjimo komitetui Pirmosios lietuviškos knygos minėjimo valstybinėje komisijoje Lietuvoje atstovauja Edmundas ir Rata Kulikauskai. Jubiliejinuose renginiuose Lietuvoje dalyvavo komiteto nariai Dalia ir Jurgis Anysai.

Amerikos lietuvių Mažvydo *Katekizmo* minėjimo komitetas džiaugiasi bendradarbiavimu. Lietuva prisideda ne tik organizuojant, bet ir finansškai. Ligšiolinis savitarpio supratimas leidžia tikėtis, kad ir kiti nuraityti abiem pusėms reikšmingi projektai remsis Lietuvos bei

Balys Buracas

Molinių švilpynių meistras G. Ermonas Radviliškis, 1932

Iš kasmetinės Lietuvių fotografų parodos, vyksiančios Čikagoje, Čiurlionio galerijoje, Jaunimo centre, kurios tema šiais metais yra „Amatai“.

mūsų religinis auklėjimas ir tos bendruomenės, kurioje esame išaugę, nuotaikos būtų buvę mus įtaigavusios, krikščionybės šaknys judaizme yra tokios tvirtos, tokios gyvos ir nepaliaujančios, kad teologiniu etiniu ir kultūrinio atžvilgiu nuo judaizmo mes niekada negalėsime at-

siskirti, nesvarbu, kaip bandytumėm, nebent, aišku, atsisąstume ir paties krikščioniškojo tikėjimo. Viešpaties Jėzaus Kristaus Dievas yra tas pats Abraomo, Izaoko ir Jokūbo Dievas. Garbinkime Jį, krikščionys ir žydai kartu.

(a.l.)

Ankstyva knyga

(Atkelta iš 2 psl.)

lietės bažnyčioje, atvirai garsino Martyno Liuterio mokymą. Už tai jis buvo persekiotas, paskelbtas eretiku, pašalintas iš pareigų ir nuteistas kalėti. Ką lėmė išvengė tik gaves Prūsijos kunigaikščio Albrechto globą. Jo pakviestas, toliau skleidė naująją religiją, be minėto *Katekizmo*, parengė ir išleido didesnes apimties katekizmą, pirmąjį giesmyną lenkų kalba, bandė norminti lenkų rašybą. Palikęs gilų pėdsaką lenkų rašytos istorijoje, J. Seklucjanas mirė 1578 metais.

Dabar Mokslo akademijos bibliotekoje nagrinėjama J. Sekluciano knygos atsiradimo joje istorija. Knygos atradėja Daiva Baniulienė sakė, kad sprendžiant šį antspaudą, esančių konvolutu viršelius, šis vertingas leidinys į biblioteką galėję patekti iš prieškarinio Karaliaučiaus valstybinio archyvo. Galima spėti, sakė Baniulienė, kad šį leidinį kartu su tūkstančiais kitų knygų ir rankraščių, 1945–1946 metais į Vilnių atgabeno istoriko J. Jurginio vadovautos ekspedicijos į Karaliaučiaus bibliotekas dalyviai.

Dabar J. Sekluciano *Katekizmas* laukia gilesnio mokslinio tyrinėjimo, jos sąryšio su Martyno Mažvydo *Katekizmu*. O visi besidomintys su šia knyga galėjo susipažinti iki rugsėjo vidurio Mokslo akademijos bibliotekoje veikusioje parodoje *Ten, kur išėjo pirmoji lietuviška knyga*. Greta M. Mažvydo *Katekizmo* fotokopijos, Jono Bretkūno *Postiles*, Liudviko Rezos dainų, kitų Karaliaučiaus, Ragainės išleisčių senųjų knygų buvo ir J. Sekluciano *Katekizmo* text *prosti dla prostego ludu*.

Kaip Lietuvos Kultūros ministerijos ir JAV LB Kultūros tarybos darbo grupės koordinatore JAV Liūda Rugienienė sakė 1997 metų birželio 24 dienos pranešime Seimo ir JAV LB komisijai: „Visi šie renginiai ir uždaviniai neįvyko ar neįvyksta savaime, tai ilgą valandų darbą kartu planuojant, tariantis ir vykdant.“ Galima tik pridėti: bet kai įvyksta, lieka ilgam.